

בס"ד, יום ראשון כג' חשוון תשע"א

שם: _____

זמן: _____

מבחן שבועי מסכת זבחים מט – נה (85)

א. (1) מהיכן יודעים דבעינן בעולה שחיטה וקבלה בצפון, והאם הוא לעיכובא, ומניין? (2) היכן מצינו דלכאורה הטפל חמור מן העיקר, ומדוע באמת אין דינו כבחמור? (3) היכן הוא מקום שחיטת האשם וקבלת דמו, ומניין? והאם הוא מעכב, ומניין?

ב. (1) מאי טעמא נאמר באשם מצורע "כחטאת האשם הוא"? ואמאי אף אחר דכתיב ביה "כחטאת האשם" הוצרכה התורה לכתוב להדיא את מקום שחיטתו? (2) דבר הנלמד בהיקש, האם חוזר הוא ומלמד בהיקש, ומניין? (3) דבר הנלמד בהיקש האם חוזר הוא ומלמד בגזירה שוה (פרט), ומניין? והאם יכול הוא ללמד בקל וחומר, ומניין?

ג. (1) אם היה כתוב את מקום השחיטה רק בקרבן אחד או בשתי קרבנות, האם היה אפשר ללמוד לשאר הקרבנות בבנין אב, ומדוע? ואמאי הובא נידון זה בסוגיין? (2) האם אפשר להביא חטאות שלמים ותודה ממועות מעשר שני, ומדוע? והאם אפשר להוכיח מנידון זה לענין דבר הנלמד בגזירה שוה אי יכול לחזור וללמד בהיקש, ומדוע? (3) מאיזה קמח באות החלות של התורה, ומניין? (4) האם הפרים הנשרפים היו שלמים בשעת הוצאתן ושריפתן, ומניין? והאם היה מופשטים מעורותיהן, ומניין? ואיזה חידוש דין למדו בסוגיין מהאי מילתא?

ד. 1) דבר הנלמד מגזירה שוה האם יכול לחזור וללמד בקל וחומר או בבנין אב, ומנין? 2) דבר הנלמד בקל וחומר, האם חוזר ומלמד בקל וחומר או בהיקש או בגזירה שוה או בבנין אב? 3) השוחט בהמה ונמצאת טריפה, האם יש עליה דין טומאת נבילה, ומנין? ומה הדין אם שוחט עוף או מולקו ונמצא טריפה, ומנין? ומה רצו להוכיח מדין זה בסוגיין, והאם הוא ראייה, ומדוע?

ה. 1) דם או אימורים שנפסלו בלינה שעלו על גבי המזבח, מה דינם, ומדוע? ומה רצו להוכיח מדין זה בסוגיין? והאם אפשר להוכיח לעוד דין? 2) היכן נשפכים שירי הדם של חטאות הפנימיות, ומנין? והאם אפשר להוכיח נידון זה מהדין דאין מעבירין על המצוות, ומדוע? 3) באיזה חטאות נאמר "אל יסוד מזבח העולה", והאם אפשר ללמוד חדא מחברתא, ומדוע? ואי נימא דאפשר, אמאי כן נכתבו כולהו?

ו. 1) מה עושים עם שירי הדם של כל הקרבנות, ומהיכן ולפינן להו? 2) באיזה צד מצידוי המזבח היו זורקים את דם הקרבנות, ומנין (פרט)?

ז. 1) באר את שאלת הברייתא "או אינו אלא מזבחה של עולה יהא ליסוד!" ומה השיבה הגמ' על שאלה זו? ומדוע הברייתא השיבה תשובה אחרת? 2) מה למדו ר' ישמעאל ור' עקיבא בקל וחומר משירי חטאת? והאם עבדינן בנלמד ממש דומיא דעבדינן במלמד, ומדוע? ומאי בינייהו דר' ישמעאל ור' עקיבא? 3) מדוע סברו ר' ישמעאל ור' עקיבא לומר דשיריים מעכבים בחטאות הפנימיות (פרט), והאם הוא באמת מעכב, ומדוע?

ח. 1) האם מיצוי חטאת העוף מעכב, ומנלץ? 2) הניתנים למעלה שנתנם למטה, או הניתנים למטה שנתנם למעלה, האם כיפר והאם שרי באכילה, ומנלץ? והאם אפשר ללמוד דין אלו מאלו, ומדוע? 3) דמים הפנימיים שנתנם בחוץ, האם כיפר, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מדינם לדין הניתנים למעלה שנתנם למטה, ומדוע? והאם אפשר להוכיח מהאי מילתא אי שיירי חטאות הפנימיות מעכבות, ומדוע?

ט. 1) כמה מתנות נותנים מדם החטאת, והיכן היה עומד הכהן בשעת נתינתם, ועל איזה מקום במזבח היה נותנם, ובאיזה צד פותחים, ומדוע? 2) באיזה יד ובאיזה אצבע היה הכהן נותן את מתן דם החטאת, וכיצד היה נותנם, ומדוע? 3) להיכן שופכים את שיירי דם החטאת? והאם את שיירי חטאות הפנימיות גם היו שופכים לאותו מקום, ומדוע? באר במה תלוי הנידון!

י. 1) סימן למה הוא "משכו גברי לגברא", ומי הוא הגברי ומי הוא הגברא, ואמאי נקראו הכי? 2) איזה דבר קתני במתניתין גבי עולה דלא קתני בשאר הקרבנות, ומאי נפקא מינה בהאי מילתא, ואמאי דווקא בעולה קתני לה, ומהיכן ידעה המשנה דכן הוא הדין בעולה? ואיזה דבר קתני בחטאות דלא קתני בעולה, ומדוע לא קתני לה? 3) כמה מתנות היה נותן מדם העולה, והיכן היה נותנם, ומדוע?

יא. 1) האם היה יסוד בכל צידי המזבח, ומדוע? והאם תלוי הוא בפלוגתא אי ירושלים נתחלקה לשבטים? ומהיכן סברה הגמ' להוכיח דהיה יסוד בכל צידי המזבח, והאם הוא ראייה, ומדוע? 2) כיצד תירגמו את הקרא שנאמר בבנימין "בבוקר יאכל עד", ומה למדו מהאי תרגומא? 3) מה היו מידותיו של המזבח ושל הכבש, והאם יש להוכיח מהא לנידון אם היה יסוד בכל צידי המזבח או לאו, ומדוע?

יב. 1) כיצד היה אופן מעשה בנין יסוד המזבח אליבא דרב ואליבא דלוי? ומדוע עשו דווקא באופן זה (פרט)? והאם היה אפשר להשתמש בשמיר לצורך בניינו, ומדוע? 2) מה היה מראיהם של קרנות המזבח, ומדוע נעשו באופן זה? 3) איך נדרש הקרא "שמעונה באפרתה מצאנוה בשדי יער" ואמאי היה צריך לשמוע הדבר מאפרתה? והיכן סברו לבנות את בית המקדש, והיכן בנוהו לבסוף, ומדוע?

יג. 1) היכן הוא מקום שחיטתם של זבחי שלמי ציבור, ומהיכן ילפינן לה? והאם אפשר ללומדם בבנין אב, ומדוע? והאם הוא מעכב, ומנין? 2) מה ילפינן מדהוקשו זבחי שלמי ציבור לחטאת? ומה לא ילפינן מדהוקש לחטאת, ומדוע? והאם אותו דין נאמר אף באיל נזיר דגם הוא הוקש לחטאת, ומדוע? 3) היכן הוא מקום אכילתן של קדשים קלים בזמן המשכן ובזמן בית עולמים, ומנין?

יד. 1) מה הוא המקום הכשר לשחיטת קדשים קלים, ומה הוא המקום הפסול לשחיטת קדשים קלים, ומהיכן ילפינן לה? 2) השוחט שלמים בעוד פתח ההיכל נעול או סגור, מה דינו, ומדוע? ומה הדין היבא דאינו רואה ממש את ההיכל, כגון דהיה וילון או דהיה דבר המסתיר בינו לבין ההיכל? 3) האם אפשר לשחוט בצד צפון ודרום שבין האולם לקיר העזרה, או בצד שבין האולם וקודש הקדשים לקיר המערבי של העזרה, ומדוע?

בהצלחה!

תשובות למבחן זכאים מט נה

א. (1) שחיטה ידעין מדכתיב להדיא ושחט אותו על ירך המזבח צפונה. וקבלה כתב רש"י דילפינן מהדרשא דר' אחיא, דכתיב "אותו" וממעטינן דרוקא שוחט אינו בצפון אבל מקבל בצפון. [והתוס' הקשו דהאי קרא בחטאת כתיב ולא בעולה]. ומקום זה הוא לעיכובא, ולר' אדא בר אבהו ילפינן לה מדמצינו עיכובא בחטאת ולא יתכן דחטאת דרק נלמדת מעולה וטפילה היא לעולה שתהא יותר מן העיקר. ואי בעית אימא ילפינן לה מדרשנה עליו הכתוב "במקום אשר ישחטו את העולה".

(2) מצינו לענין פדיון הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא, דדעת ר' יהודה דאי אפשר לפדותו, ואף שאת המעשר גופיה שנטמא אפשר לפדותו אפילו בירושלים. [ויש גירסאות דמוכח אף מדברי רבנן בגוונא דלא נטמא, דהלקוח אינו נפדה והמעשר נפדה. וכתבו התוס' דלאו קושיא היא, דמה דאין פודין את הלקוח, הוא כדי שיאכלנו כדינו בירושלים]. ודחו, דהתם אינו משום חומרא, אלא אדרבה דאינו חמור לתפוס פדיונו. וכן מצינו לענין תמורה דחלה על בעל מום אפילו דקדושה דמעיקרא לא חלה על בעל מום. ודחו, דלהחיל על חולין בעל מום לא שייך, אבל היכא דיש כבר קדושה, שפיר חלה אפילו על בעל מום. וכן מצינו במותר פסח דטעון נטמא וסמיכה, אף דהפסח גופיה אינו טעון. ודחו, דשאני מותר פסח דמעיקרא שלמים הוא. וכתבו התוס' דהוא הדין יש לתרץ על אחד עשר שקראו מעשר דינו כשלמים.

(3) שוחטין אותו בצפון, כדכתיב להדיא במקום אשר ישחטו את העולה. ואף הקבלה היא בצפון כדכתיב בהאי קרא "ואת דמו יזרוק". ומקום זה מעכב דהא שנה עליו הכתוב באשם מצורע, ואף דהוי דבר חדש וללמד על עצמו יצא, מכל מקום כבר אהדריה קרא לכללו.

ב. (1) אי לאו דכתיב "כחטאת" הוי אמינא דכיוון דיצא לדון בדבר חדש במתן דם על הבהונות דלא מצינו הכי בשום קרבן, אף לא נאמר בו מתן דם ואימורים, ולהכא כתב קרא "כחטאת" להחזירו לכלל שאר החטאות. ואכתי הוי אמינא דהיינו דווקא לדם ואימורים דבעי כהונה כדכתיב בהאי קרא "כחטאת האשם הוא לכהן", ולהכי כתב קרא "האשם" למימר דהשווה לשאר האשמות אף לצפון. ומכל מקום אי לאו דכתיב נמי במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה, לא היינו דורשים את האשם לומר דהחזירו לכלל שאר אשמות, אלא הוי אמינא דאשם זה יהיה כחטאת לענין דם ואימורים.

(2) מסקינן דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ולרבינא ילפינן מהא דהקישא התורה את אשם מצורע אף לעולה ולא סגי בהיקש לחטאת, והיינו משום דחטאת גופיה מהיקשא לעולה ילפינן. ורבא הוכיח מהא דכתיב "כאשר יורם" יתירא בפר משיח ללמד על פר העלם דבר שיחשב כאילו נכתב בו בפירוש, דאי לאו הכי לא היינו למדים ממנו בהיקש לשעירי יום הכיפורים, משום דאיהו גופיה רק הוקש לפר משיח.

(3) לענין חולין מצינו להדיא דמלמד, דהא פרח כולו בבגדים ילפינן בגזירה שוה דקרחת וגבחת מנגעי אדם, וקרחת וגבחת דאדם נלמדו בהיקש להגליו. אבל לענין קדשים אינו מלמד, דאי מלמד אמאי הוצרכה התורה לכתוב גבי אשם במקום אשר ישחטו את העולה, תיפוק ליה דחטאת ילפינן בהיקש מעולה, ואשם ילפינן בגזירה שוה דקדשי קדשים מחטאת. ומסקינן דללמד בקל וחומר כן אמרינן, כדחזינן מר' ישמעאל דיליף ל"את בדם ובטבילה" דנוהג אף בשעיר יום הכיפורים מקל וחומר משעיר עבודת כוכבים דאף הוא אינו נלמד אלא בהיקש לפר העלם דבר [כן פירש רש"י לעיל מא, ועיין בתוס' שם מה שפירשו].

ג. (1) מעולה גרידא אי אפשר ללמוד, דהא כולה כליל. ומחטאת גרידא אי אפשר ללמוד משום דמכפרת אף על חייבי כריתות. וללמוד אשם מחטאת ועולה אי אפשר שכן ישנם בציבור. וללמוד חטאת מאשם ועולה אי אפשר שכן זכרים. וללמוד עולה מחטאת ואשם אי אפשר מפני שהם מכפרין. והוסיפו התוס', דאף אין ללמוד עולה מזבחי שלמי ציבור, משום דזמנא קבוע. והובא נידון זה בסוגיין להוכיח דאין ללמוד אשם מבנין אב מחטאת, ואין לומר דמה דנכתב באשם במקום אשר ישחטו את העולה הוא משום דאינו יכול ללמוד מבנין אב מחטאת דהיא גופיה נלמדה רק בהיקש מעולה, ונוכח דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב.

(2) חטאת אינה באה מדבר שבחובה. אבל שלמים ותודה שפיר באין מממעשר, והיינו היכא דמעיקרא התנה שיביא מהם. ובשלמים ילפינן לה גזירה שוה שם שם. ובתורה ילפינן לה מדהוקשה לשלמים. ורב פפא הוכיח מהכא דדבר הנלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש, ואף דהמלמד הוא מעשר דהוי חולין, מכל מקום בטר למד אולינן. אמנם דעת מר' זוטרא דלא אולינן בטר למד אלא בטר מלמד, והכא דהמלמד הוא חולין, אין להוכיח מינה לקדשים.

(3) בעינן דווקא סולת. וברבוכה כתיב להדיא סולת. וחלות ילפינן לה בגזירה שוה דחלות חלות מרבוכה. ורקיקין ילפינן בגזירה שוה דמצות מצות ממאפה תנור.

(4) היו מוציאין את הפרים שלמים, דהא כתיב "והוציא את כל הפר" ומשמע בהוצאה אחת. אמנם לא היה נשרף כאחד אלא היו מנתחים אותו לנתחים. ובפר כהן משיח ילפינן לה גזירה שוה "ראשו וכרעיו" מעולת בן צאן דכתיב בה ניתוח. ובשאר הפרים הנשרפים ילפינן מדהוקשו לפר משיח. ומוכח מהא דדבר הנלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש. ומכל מקום אין מפשיטין את עורו לפי דהוקש לפרש, דמה פרש בתוכו [דגנאי הוא להוציא], אף בשרו בעורו.

ד. (1) אליבא דרב פפא דיש מקור דדבר הנלמד מגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש, הוא הדין דיש לומר דדבר הנלמד בגזירה שוה יחזור וילמד בקל וחומר, דהא היקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, ואפילו הכי חוזר ומלמד בקל וחומר, גזירה שוה שחוזרת ומלמדת בהיקש לא כל שכן שתלמד בקל וחומר. ואף למר' זוטרא דפליג, איכא למימר קל וחומר, דמה היקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש מכל מקום מלמד בקל וחומר. גזירה שוה דחוזרת ומלמדת בגזירה שוה, לא כל שכן שתלמד בקל וחומר. ולענין לחזור וללמד בבנין אב מסקינן בתיקו. והתוס' (נ. ד"ה אמר) כתבו, דלכאורה למאן דאמר בטר מלמד אולינן, יש להוכיח דשפיר חוזר ומלמד בבנין אב, מהא דילפינן דכל המנחות באות עשר בבנין אב מלחמי תודה דהם גופיהו נלמדים בגזירה שוה מתרומת מעשר.

(2) דבר הלמד מקל וחומר חוזר ומלמד בקל וחומר, ובגזירה שוה. ולר' פפא אף מלמד בהיקש, ולמר' זוטרא מסקינן בתיקו. ולענין לחזור וללמד בבנין אב מסקינן דאין ראייה לדבר. ועיין תשובה הבאה.

(3) השוחט בהמה ונמצאת טריפה, אינה מטמאה טומאת נבילה, וילפינן לה מדכתיב "וכי ימות מן הבהמה" דלא כל הבהמה מטמאה. והשוחט בן עוף, לר' יוסי ור' מאיר נמי אינה מטמאה בבית הבליעה. ובמשנה מבואר דיליף לה בקל וחומר מבהמה. אמנם מסקנת הגמ' לקמן דילפינן לה מהיקש, ולר' יהודה אינה מטמאה מידי טומאת נבילה. ולדעת ר' מאיר אף מליקת עוף קדשים מטמאה מידי נבילה, ויליף לה בנין אב משחיטת בן עוף. ורצו להוכיח דדבר הנלמד בקל וחומר חוזר ומלמד בבנין אב. ודחו דהתם ליכא ראייה דהא מחולין ילפינן. וכתב רש"י דלרב פפא שפיר יש ראייה. ועיין שיט"מ דאף לרב פפא אין ראייה.

ה. (1) למסקנת הגמ' ילפינן מדכתיב "ואת תורת העולה" דכל העולין שנפסלו אם עלו על המזבח לא ירדו, מלבד אלו שהתמעטו מדכתיב "ואת היא העולה". ומאסמכתא בעלמא אמרינן דילפינן לדם שעלה מאימורין שנפסלו בלינה בעמוד השחר, דהם גופיהו נלמדים

מבשר שלמים דאינו נפסל למחר. ורצו להוכיח מהכא דדבר הנלמד בבנין אב חוזר ומלמד בבנין אב. ונחלקו המפרשים האם למסקנא איכא ראייה או לאו. וכתבו התוס' דאם דבר הלמד מבנין אב חוזר ומלמד בבנין אב, יש ללמוד דאף מלמד בקל וחומר קל וחומר מהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש ואפילו הכי חוזר ומלמד בקל וחומר.

(2) שיירי הדם של חטאות הפנימיות נשפכים על יסוד מערבי. וילפינן לה מדכתיב בפר משיח "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אוהל מועד", והיינו יסוד מערבי דהוא כנגד פתח ההיכל. ופר יום הכיפורים והשעיר ופר העלם דבר הוקשו לפר משיח.

(3) נאמר הוא בפר כהן משיח, ובפר העלם דבר של ציבור, ובשעיר נשיא. ואחר דקתני בפר משיח ידעין נמי לפר העלם דבר, דהא הוקשו להדיד. וכל שכן דבשעיר נשיא לא בעינן לכתוב, דהא אף מתן דמו אינו נשפך אלא ליסוד מזבח החיצון. ועוד דהא דרשינן דליכא כלל יסוד לפנימי. אלא מיסוד מזבח העולה דכתיב בפר העלם דבר ילפינן דאין יסוד לפנימי. ומיסוד מזבח העולה דשעיר נשיא, ילפינן דכל הדמים טעונים יסוד. ולפירוש התוס' לקמן ע"ב, אתי למימר דמתן דם העולה יהיה כנגד היסוד.

1. (1) שיירי הדם של כל הקרבנות נשפכים על יסוד המזבח. ולרש"י ילפינן מדכתיב בשעיר נשיא "אל יסוד מזבח העולה". והתוס' כתבו, דהני מילי לעולה, אבל בשאר הקרבנות ילפינן מדכתיב "ודם זבחיך ישפך" או מדכתיב "והנשאר בדם ימצה אל קיר המזבח". ולתוס' בסוף דבריהם, אף בעולה ילפינן מהני קראי דאיירי בשאר הקרבנות.

(2) בכל הקרבנות מלבד בחטאת בהמה, ובעולת העוף היו זורקים דווקא בצד שיש בו יסוד. ולרש"י, בעולה ילפינן בקל וחומר משיירי חטאות, דמה שיירי חטאות שאין מכפרין מכל מקום טעונים יסוד, מתן דם העולה שמכפרת לא כל שכן דטעונה יסוד. ובבכור מעשר ופסח אמרינן לקמן דילפינן גזירה שוה זריקה זריקה מעולה. והתוס' פירשו בשם ר' חיים, דבכל קרבן ילפינן משיירי ידידה. ועוד פירשו, דבעולה ילפינן מדכתיב בקרא דשעיר נשיא אל יסוד מזבח העולה, והאי "מזבח" מיותר הוא ואתי ללמד על מתן דם תחילה שיהיה ליסוד. ובסוף דבריהם כתבו התוס', דעיקר הקרא דאל יסוד מזבח העולה אתי למימר דדמים הראשונים ניתנים כנגד היסוד. והאי קרא לאו דווקא אעולה קאי אלא אכל הקרבנות. ומכל מקום מצרכינן לקמן גזירה שוה לענין מעשר פסח ובכור, משום דאיכא למימר דהקרא איירי דווקא בקרבנות דומיא דעולה שהן דורון ומכפר ויש בהם מתנות שתיים שהן ארבע.

2. (1) לרש"י ור' חיים בתוס' כוונת הברייתא להקשות דלמא איירי קרא לתחילת הדמים שטעונים כנגד היסוד. ועלה תירצו בגמ' "מי כתיב אל יסוד העולה", ולרש"י היינו דאם איירי בתחילת, על כרחך דאיירי רק בעולה ולא בכל הקרבנות, דהא בחטאות דבעינן ד' קרנות פשיטא דלא בעינן כנגד היסוד, ואם כן מן הראוי לכתוב יסוד העולה ולא מזבח העולה דמשמע דקאי על כל הקרבנות. ולר' חיים היינו דאם הקרא בתחילת איירי, מן הראוי לכתוב "יסוד העולה" ולא "מזבח העולה" דמשמע לאחור כל המתנות. ולפירוש התוס' דהקרא איירי בתחילת, כוונת הברייתא להקשות מנלן דאיירי בכל הקרבנות, דלמא איירי רק בעולה. ועלה השיבו מי כתיב יסוד העולה, דמשמע דקאי רק על עולה. ומכל מקום הברייתא השיבה קל וחומר, משום דאיכא למימר דהאי דנקט קרא "יסוד מזבח העולה" היינו למימר דבעינן דווקא על גגו של יסוד דומיא דמזבח, ולא על זקיפתו של יסוד.

(2) לשיטת רש"י [להמבואר בשיטמ"ק], ילפינן מהקל וחומר דמתן תחילת הוא כנגד היסוד, וכן דמתן הדם הוא כנגד גגו של יסוד ולא בוקיפא דיסוד. ולשיטת התוס', ילפינן בקל וחומר דהיכא דבעינן יסוד היינו בגגו דיסוד ולא בוקיפא. וכתבו התוס' דבחטאת שופכים ממש על גגו דיסוד, אבל תחילת דעולה כיון דכתיב סביב ובעינן שתיים שהן ארבע, אינו נותן על גגו דיסוד, אלא על הקרן כנגד היסוד. ונחלקו בגמ' מאי איכא בין ר' ישמעאל לר' עקיבא, דדעת ר' אדא בר אבהו דנחלקו האם שייכים מעכבים בחטאת, דלר' ישמעאל מעכבים ולר' עקיבא אין מעכבים. ולר' פפא נחלקו רק בשיירי חטאת העוף, אבל בחטאת בהמה כולי עלמא מודו דאין מעכבים.

(3) כיון דאפשר ללמוד את פר יום הכיפורים בקל וחומר מפר העלם דבר דאינו חובה להביא אלא אם כן חטאו ואפילו הכי טעון יסוד, כל שכן פר יום הכיפורים, ומהא דכתבה התורה ריבוי להדיא לפר יום הכיפורים הוי אמינא דאתי לעכב, ואפילו הכי אינו מעכב, משום דכתיב בפרשת יום הכיפורים "וכילה מכפר", דווקא האמור בהאי פרשא מעכב. וכן בפר העלם דבר אפשר ללמוד בקל וחומר משעיר נשיא דאינו נכנס לפנים, ואפילו הכי לא אמרינן מדשנה עליו הכתוב מעכב הוא, משום דשינה הכתוב בלשונו ונקט "ישפוך" ואתי למימר דהוי שיריים ואינם מעכבים.

3. (1) לדעת ר' פפא נחלקו בה ר' ישמעאל ור' עקיבא, דלר' עקיבא אינו מעכב, ולר' ישמעאל מעכב. אמנם מסקינן דאיכא תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל, דהא שנינו בברייתא דר' ישמעאל דרש מהקרא "והנשאר בדם ימצה אל קיר המזבח", דדווקא אם נשאר ימצה אבל אם לא נשאר לא ימצה, וחזינן דסבר דאינו מעכב, והוא רק מצוה אם נשאר.

(2) הניתנים למעלה כגון חטאת בהמה שנתנם למטה אינם נאכלים, וילפינן מדכתיב "הכהן המחטא אותה יאכלנה" דדווקא אותה שנעשית כדינה יאכלנה. ודעת שמואל דמכל מקום כיפר משום דסבר דלענין כפרה לאו מקומו כמקומו דמי. ויש חולקים. והניתנים למטה שנתנם למעלה אינם מכפרים. וכתב רש"י דהיינו חטאת העוף דכתיב בה "היא". ואין ללמוד מחטאת העוף לחטאת בהמה, דמה לניתנים למטה דאין סופן להנתן למעלה, תאמר בנייתנים למעלה דסופן להנתן למטה על היסוד.

(3) הניתנים בפנים שנתנם בחוץ לא כיפר, וילפינן לה מדכתיב "כאשר עשה". ואין ללמוד מהתם לחטאת בהמה שנתנה למטה, דמה לפנימיים דאין מזבח הפנימי ממרן דאינו גמר הכפרה, תאמר בחטאת בהמה שמתן הקרנות הוא גמר כפרתן דאין אחריהם עוד עיכוב. ומסקינן דאין להוכיח מהאי ברייתא דשיריים מעכבים בחטאות הפנימיות, דאיכא למימר דמאי דאמרינן דאין מזבח הפנימי ממרן, היינו דבעינן אכתי מתן דם לפרוכת.

4. (1) נותנים ד' מתנות על ד' קרנות, וילפינן לה לעיל מדכתיב "קרנות קרנות קרנת". והכהן היה עומד על הסובב, משום דמתן דמם הוא למעלה מחוט הסיקרא. ולרשב"א היה נותנם ממש על הקרן הבולטת מעל המזבח, דזה הוא קרנות דכתיב בתורה. ולדעת רבי אין ענין בקרן דווקא, דכוונת התורה לכל הרשות שתחת הקרן, וילפינן לה מקרא ד"חזקאל". והיה פותח בקרן דרומית מזרחית, משום דקיימא לן כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין.

(2) היה נותן ביד ימין באצבע המימנית, והיינו באצבע הסמוכה לגודל שהיא הרגילה למלאכה, וחומר הדם בגודלו ובאצבע קטנה, ולרשב"א היה מחטא באצבעו את כל הדם על הקרן לאיזה צד שירצה. ולרבי אין ענין דווקא בראש הקרן וכדהתבאר, ולכתחילה בעינן ליתן על חודו, דזה הוא משמעות לשון "קרן". ובדיעבד נחלקו ר' אלעזר ור' יוחנן האם סגי ליתן לאיזה צד שירצה או דבעינן דווקא חודו.

(3) במתניתין מבואר דאת שיירי דם החטאת היה שופך על יסוד דרומי, דילפינן מחטאות הפנימיות דמה התם שופך על יסוד מערבי משום דסמוך הוא ליציאתו מן ההיכל, הכא נמי בחטאות החיצוניות שופכה על היסוד הסמוך ליציאתו מן הכבש. אמנם דעת ר' שמעון בר יוחאי, דאף את שיירי דם הפנימיות היה שופך ליסוד דרומי, משום דסבר דהמזבח לצפון העורה או לצפון פתח ההיכל היה עומד,

ואם כן היסוד הדרומי הוא מול הפתח. ודעת ר' ישמעאל דאף שיירי דם החיצונה נשפכים על יסוד מערבי, דאמרינן ילמד סתום מן המפורש.

י. (1) לרש"י הוא סימן דתלמידי ר' ישמעאל דהם הגברי בלשון רבים, דמשכו את רשב"י שהוא הגברא היחיד להורות כדברי רבן ר' ישמעאל דזה וזה על יסוד מערבי. ולתוס' הגברי הוא רשב"י דלעולם הוזכר בשם אביו ולהכי נקרא הוא בלשון רבים, ומשך את ר' ישמעאל שנקרא בלשון יחיד להורות כשיטתו דזה וזה ביסוד דרומי.

(2) גבי עולה קתני דהיא קדשי קדשים, ונפקא מינה לענין דיש בה מעילה ונפסלת ביוצא או בטבול יום ומחוסר כפרה שנגעו בה, [והתוס' כתבו דטבול יום ומחוסר כיפורים משכחת לה אף בקדשים קלים]. וקתני לה דווקא הכא משום דבתורה לא נאמר עליה דהיא קדש קדשים. ועל כרחך דאף היא קדשי קדשים, דהא עולה כולה לגבוה ולא גרע מאמורי קדשים קלים דהוי קדשי קדשים. ומאידך, הדין דשיירי הדם נשפכים ליסוד לא קתני בעולה. וכתבו התוס', או משום דדם העולה הוא בוויקה ולא משכחת לה שיריים. או דקתני כבר הדין בפנימיות ובחיצוניות, והוא הדין לעולה.

(3) היה נותן שתיים שהן ארבע, וילפינן לה מדכתיב "וזרקו" דמשמע בויקה אחת, ומאידך קתני "סביב" דצריך שיהיה על כל הקרנות. ונותן על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית, והיינו משום דבעינן יסוד ובקרן מזרחית דרומית לא היה יסוד. ולר' ישמעאל ולרב נותן וחוזר ונותן, דילפינן מסביב דקתני בחטאת דבעינן פיסוק וארבע מתנות. ולתנא קמא ושמואל נותן בכל קרן כמין גמא באופן שיגיע אל שתי הצדדים.

יא. (1) אמרינן בברייתא דבצד דרום ומזרח לא היה יסוד מלבד אמה בקרן מערבית דרומית ואמה בקרן צפונית מזרחית, והיינו משום דהמזבח צריך להבנות רק בחלקו של בנימין, ורוח דרומית ומזרחית של המזבח משל יהודה היתה. וכתבו התוס' לעיל (נא:): דאיכא למימר דאף למאן דאמר ירושלים לא נתחלקה לשבטים, מכל מקום קבלה היתה בידם הכי. והגמ' סברה להוכיח מהא דקתני דעולת העוף נעשית בקרן מזרחית דרומית. ולרש"י הראיה מהא דאי נימא דלא היה שם יסוד, נמצא מולק והולך הדם לאיבוד. והתוס' כתבו דהראיה מהא דקתני דשיירי הדם היה שופך על היסוד, ועל כרחך דאיירי באותו יסוד שבו היה מולק. ובשם ר"ת כתבו דהראיה היא מהא גופא דמלקו שם, וכיון דבעינן מזבח למליקה על כרחך דהיה שם יסוד, וליכא למימר דעל הסובב היה עומד, דהא קתני דכשר אף אם עשאה למטה דסוף סוף למעלה מחוט הסיקרא הוא. ולרש"י ותוס' דחו, דאף שלא היה שם יסוד, מכל מקום דף היה שם והיתה לו קדושת מזבח, משום דרק הקרקע היתה של יהודה ולא האויר. [ולרש"י היה דינו רק כקיר המזבח, ולתוס' היה דינו ממש כיסוד]. ולר"ת דחו, דלאויר היסוד היה קדושת מזבח, ושפיר מהני לעולת העוף.

(2) רב תירגם "באחסתניה יתבני מדבחא" וילף מינה דלא היה כלל יסוד. ולוי תירגם "יתבני מקדשא" וילף דרק קדושת מזבח לזריקת דמים לא היתה לו, אבל ודאי שהיה בנין יסוד בכל הצדדים.

(3) המזבח היה בתחתיתו ל"ב אמה על ל"ב אמה בגובה אמה, וכנס אמה ועלה ה' אמות ברוחב ל' אמה על ל' אמה, ושוב כנס אמה ועלה כ"ח אמות על כ"ח אמות בגובה ג' אמות, וזה הוא מקום המערכה, ובראשו היה לכל זוית גובה אמה על אמה. והכבש גם היה ל"ב אמה, אמנם שתי אמות ממנו נבלעו בשתי אמות שנכנסו בגובהו של מזבח. וסברו להוכיח דהיה יסוד לכל צידו, דאי לאו הכי ליכא ל"ב על ל"ב, ודחו דבצד צפון ומערב היה ל"ב על ל"ב. וכן רצו להוכיח מהא דאמרינן דב' אמות מהכבש נבלעו ביסוד ובסובב, ודחו, דמאור יסוד איירי.

יב. (1) לדעת לוי הביאו מלבן ל"ב על ל"ב בגובה אמה, ומילאוהו חלוקי אבנים ומיחוי סיד זפת וקוניא, ולאחר שהתייבש הסירו המלבן ונשאר היסוד. ולדעת רב דלא היה יסוד בצד מזרח ומערב, הניחו בתוך המלבן בצד מזרח ודרום קרשים בעובי אמה כדי למעט את היסוד, דאם היו יוצקים מלבן שלם, לא היתה אפשרות לשבור בלא פגימה, ובעינן למזבח אבנים שלמות. והתוס' כתבו דהוא משום דכתיב "לא תניף עליהם ברזל". ועוד כתבו התוס' דאף דהיה שמייר, מכל מקום לא יועיל לבנין המזבח משום דאינו חותך שלם אלא עם פגימות, ופגימה אפילו כחגירת הציפורן פוסלת במזבח. אמנם הקשו דאף לאבני הבית כתוב "אבן שלמה" ואפילו הכי מצינו ששלמה השתמש בשמיר.

(2) הקרנות היו חלולות ונעשה על ידי קנים שהכניסו כשיצקו את המזבח. ולרש"י שימש לקבלת דם החטאת שנוק למעלה. והתוס' הקשו דהא לא היו זורקים ממש על גג הקרן.

(3) שמעונה באפרתה היינו יהושע דהיה מאפרים, דידעו דבית המקדש צריך להבנות במקום הגבוה ביותר בארץ ישראל, דהא כתיב "וקמת ועלית", אמנם לא ידעו מה הוא המקום הגבוה שבארץ ישראל, ועל ידי הפסוקים בספר יהושע המתארים את גבולות השבטים למדו דירושלים ועין עיטם הם המקומות הגבוהים שבארץ ישראל, והיינו מצאנוהו בשדה יער דהוא חלקו של בנימין דנקרא זאב יטרף. וסברו לבנותו בעין עיטם דהוא הגבוה ביותר, אמנם כיון דכתיב "בין כתפיו" אמרו להורידו מעט אל ירושלים. אי נמי, משום דגמירי דסנהדרין שצריכה להיות בסמיכות לבית המקדש משל יהודה היא, ועל כרחך דבית המקדש צריך להבנות בירושלים דרק היא סמוכה לחלקו של בנימין.

יג. (1) זבחי שלמי ציבור נשחטים בצפון לפי דהוקשו לעולה בקרא ד"ותקעתם בחצוצרות על עולתיכם ועל זבחי שלמיכם" ועל כרחך דהא שלמים בשלמי ציבור איירי, דאי בשל יחיד הא לא אמרינן עליה שירה. ואין ללמודו בבנין אב, משום דמה לכולהו דכן תדירים. וכתבו התוס' דמקומו מעכב, אמנם הקשו דלמאן דאמר דדבר הנלמד בקל וחומר אינו מלמד בהיקש, ליכא ילפותא לעכב, דהא אף בעולה גופיה לא ילפינן אלא בקל וחומר מחטאת. [אמנם למאן דאית ליה עיכובא בעולה גופא, ניחא].

(2) ילפינן דמה חטאת נאכלת לזכרי כהונה אף שלמי ציבור נאכלים רק לזכרי כהונה. ומכל מקום לא ילפינן לענין מקום המתנות ומנין המתנות, ולענין שלא לשמה דפסיל בה, דהא איכא מיעוטא בחטאת "אותה". ואיל נזיר דהוקש לחטאת ליכא למימר דהוקש לענין אכילה, דהא כתיב ביה דרק הזרוע בשלה תהיה לכהן, משמע דהשאר לבעלים. אמנם אכתי תיקשי דדלמא בזרוע בשלה כן יהיה הדין דראוי רק לזכרי כהונה. אי נמי, דכיון דכתיב בה "קדש" ולא כתיב "קדש קדשים" על כרחך דלא הוקש לחטאת לענין חומרא דקדשי קדשים.

(3) ילפינן מדכתיב בחזה התנופה "תאכלו במקום טהור" דנאכל במקום שטהור רק במקצת דברים אבל אכתי משכחת בה טומאה. ועל כרחך דהיינו מחנה ישראל דנאסר רק בכניסת מצורע אבל הותר בכניסת זבין, דליכא למימר דאמחנה לוייה קאי דטהור מטומאת זב וטמא מטומאת מת, דהא איכא מיעוטא במנחה דכתיב "ואכלתם אותה במקום קדוש" דווקא היא נאכלת ולא אחרים. ובמשכן הוא כל מחנה ישראל, ובבית עולמים הוא כל ירושלים.

יד. 1) כל הצדדים כשרים לשחיטת קדשים קלים, מלבד צידי צדדין, והיינו הלשכות שבצידי העזרה. ולתנא קמא, בצד צפון ילפינן מקל וחומר, דאם הותר לקדשי קדשים כל שכן שיותר לקדשים קלים, ולשאר הצדדים ילפינן מדכתיב "לפני אוהל מועד", וצידי צדדין פסולים מדשנה הכתוב "לפני אוהל מועד" וילפינן דאף דלא בעינן ממש מול הפתח, מכל מקום בעינן לפני האוהל. ולר' אליעזר, צידי צדדין לא בעינן קרא דפשיטא דאינם כשרים, ואדרבה בעינן עוד קרא להכשיר בצפון, משום דאיכא למימר דכי היכי דשאר צדדין דהוכשרו בקדשים קלים נפסלו בקדשי קדשים, הוא הדין צד צפון שהוכשר בקדשי קדשים יפסל בקדשים קלים.

2) כיון דכתיב "ושחטו פתח אוהל מועד" ילפינן דבעינן דפתח אוהל מועד יהיה פתוח בשעת השחיטה. ואין נפקא מינה בין נעול לסגור, דכל שאין הפתח פתוח אי אפשר לשחוט. ומסקינן, דאם הפתח פתוח ויש וילון, אכתי חשיב פתח אוהל מועד משום דהאי וילון לצינועתא עבדי, ובתוס' הוסיפו דאדרבה דווקא בשעת שחיטה פרסוהו לויילון כדי שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה. והגמ' הסתפקה בגוונא דהיה תל וכדומה שמסתיר את הפתח. [והתוס' הקשו, דאי נימא דפסול לשחיטה, אמאי לא חשו להסתר המזבח].

3) היה אפשר לשחוט אף בצידי האולם, משום דהיה בצידי בית החליפות פשפשים שאפשר לראות דרכם את האולם דאף הוא חשיב אוהל מועד בין מאחורי בית החליפות ובין בצידיהם. ואף מאחורי בית הכפורת היה יכולים לשחוט, משום דהיה לול בקיר המערבי של קודש הקדשים. אמנם התוס' הקשו, דלא היו יכולים לראות דרכו את האוהל, דהרי היה פרוכת, ואף ליכא למימר דהאי לול חשיב "פתח אוהל מועד" דהרי לא היה לו תורת פתח.